

Hela Människans grunddokument om tro och diakoni

Diakoni betyder tjänst (av grek. diakoneín – att tjäna). Den utgår från den treenige Guden som Skaparen, Frälsaren och Livgivaren. Diakoni är en del av Guds eget väsen, agape – den självutgivande kärleken, som visar sig i hans omsorg om människorna.

Texten är indelad i tre avsnitt som utgår från trosbekännelsens trosartiklar och uttrycker den diakoniteologiska grunden utifrån tre perspektiv; Gud som Skapare, som Frälsare och som Livgivare. Varje avsnitt inleds med ett slags ”credo” – ett försök att sammanfatta frälsningshistorien utifrån ett diakonalt perspektiv. Sedan följer en ”kommentar” med en utläggning över några centrala bibliska begrepp och teman som har särskild relevans för diakonin.

Texten har till viss del sin utgångspunkt i Sveriges Kristna Råds material *Barmhärtighet och Solidaritet*.

Dokumentet är antaget av Hela Människans extra representantskapsmöte i april 1998.

1. Skaparen – människovärde och livstolkning

När världen var fullbordad, berättar skapelseberättelsen, konstaterade Gud att allt var gott (1 Mos 1). Människan, danad av stoft från jorden, fick liv och gavs som uppgift att främja och förvalta vad Gud hade skapat. Hennes relation till Skaparen var omedelbar och oförstörd, den var hel. Men snart började den som fri varelse skapade människan lyssna till andra röster. Synden kom in i världen. Förhållandet till Skaparen gick sönder och människan drevs ut ur Paradiset.

Men Skaparen älskar sin skapelse. Gud älskar människan. Han vill hela den trasiga relationen med människorna. Gud utväljer ett egendomsfolk åt sig och sluter med detta folk ett förbund vars välsignelser och förpliktelser skulle ärvas och upprätthållas från släkte till släkte (1 Mos 18). Men Guds folk glömmar vilka de är och vem de tillhör. De börjar dyrka andra gudar. Profeterna rasade mot denna tillbedjan av många gudar. De påminde ständigt folket om det första budet: ”Du skall inga andra gudar hava jämte mig” (5 Mos 5:6-7). Men profeterna inte bara varnade och bannade. Profeterna pekade ut vägen tillbaka till Gud genom att väcka folkets kollektiva medvetenhet och mana till rättfärdighet och rättvisa.

Kommentar:

Människan har skapats till Guds avbild. I skapelseorden om människan grundar sig den kristna människosynen och människovärdet. Dessa ord gäller varje enskild människa och därför människor ”av alla folk och stammar och länder och språk”.

En grundläggande utgångspunkt i skapelsetron är människans särskilda roll i skapelsen. Människan formas till både förvaltare av den jord hon fått att bebo och till att föra skapelsen vidare, hennes uppgift är att ”bruka och bevara den”. Att vara förvaltare och medskapare är att kärleksfullt visa

omsorg om andra. Att göra gott är ett uttryck för Guds eget väsen. Detta är fundamentet på vilket det diakonala förhållningssättet vilar.

Människan är ovärderlig. Hon är sitt eget original, danad av den gudomlige Skaparens hand. Ingen prislapp kan ange människans värde. Hon är skapelsens krona, trots alla svagheter och ofullkomligheter.

Syndafallet innebär att människan går ur sin bestämmelse och vänder sin Skapare ryggen. Hon går sin egen väg. Människan söker inte bara den likhet med Gud som är henne given. Hon söker bli som Gud. Berättelsen om Babels torn markerar detta på ett tydligt sätt (1 Mos 11: 1-9). Människorna bygger en stad och i denna ett torn, vars spets skulle nå ända upp i himlen. Man ville – då som nu – göra sig ett namn. I berättelsen sägs det att ingenting hädanefter skall vara omöjligt för människan. Vad som sedan hänt tycks i högsta grad bekräfta detta påstående. På det tekniska området har det skett och sker en ofattbar utveckling. Mycket av vad människan skapat är uttryck för det goda förvaltarskap hon fötts till, men den tekniska utvecklingen – t ex den militära kapprustningen – vänder också människan mot sig själv och mot andra.

Den språkförbistring som kopplas samman med Babels torn har sin giltighet också idag. Den fragmentisering och uppdelning av samhället i olika sektorer som inte kan kommunicera med varandra får till följd att många tappar bort helheten och själva trasas sönder i mötet med en rad pusselbitar som inte går att foga samman.

Att se människan är att se den gudomliga avbilden mitt i svaghet, utslagenhet och ondska. En ensam, hemlös, vinddriven människa har precis samma värde som alla andra. Att se nöden och utsattheten och bli berörd av den kan bli början till engagemang och förändring. Barmhärtighetens rot är varken sympati eller välvilja, utan empati, medkännande och medlidande. När öga och öra registrerar smärta och umbäranden och man ”känner nöd” för detta och inte låter sig förhärdas – då är grunden lagd för diakoni.

2. Frälsaren – försoning och ett diakonalt förhållningssätt

Gud sörjer över det skadade och sönderbrutna förhållandet och vill hela det trasiga och återställa det till vad det var avsett att bli. Därför blir han själv människa i Jesus Kristus och tar på sig det onda i världen. Under sitt liv visar Jesus vem Gud är. Han talar om det, ofta i liknelser. Han visar det i handling, i belandet av sjuka, upprättandet av de utstötta, genom att röra vid de oerörbara, höra de olycksaligas rop och genom att avslöja orättfärdigheten i det mänskliga samhället. Genom att konsekvent leva detta rättfärdiga liv och gå i döden för människornas skull, bryter han det ondas makt. Livet segrar, Jesus uppstår från de döda och återupptas till Gud Fader. Som bekräftelse på kyrkan som en ny skapelse där gemenskapen med Gud återupprättats uppfyller han henne i pingstundret med sin närvaro, genom helig Ande.

Evangeliernas berättelse om Jesu gärningar är förebildande för kristna människors liv ochandel. Jesu ord om det rätta förhållningssättet människor emellan är: ”Älska din fiende (Matt 18:6), bringa ingen på fall (Matt 18:6), ge den hungrige att äta, den törstande att dricka, ta hand om den hemlöse, klä den nakna, se till den sjuke, besök den fängslade (Matt 25:35 ff) och döm inte någon” (Matt 7:1, Job 8:3-11). Den kristne kallas att leva i Kristus-efterföljelse, i ”trons lydnad” där det trasiga belas och skapelsens upprättelse blir mänsklig verklighet.

Kommentar:

När Kristus dör på korset gör han oss den yttersta tjänsten, diakonin. Kristus ger på detta sätt mänskligheten en chans till ett nytt förbund med Fadern och när vi tar emot denna kärlek och nåd får vi kalla oss Guds barn. De barn som i sitt totala beroende blir sedda och älskade trots snedsteg och brister, som får mat, sömn och tröst utvecklar tillit till livet. Denna tillit lägger grunden för ett generöst liv där barnet ger vidare av den kärlek det fått. Så är det också med Guds barn. Guds villkorslösa kärlek

till den som erkänner sitt beroende genomlyser henne och gör henne rustad att ge kärlek vidare till människor hon möter. Den nåd hon får ta emot ger henne ödmjukheten att se sin egen skröplighet och därför tjänar hon sin nästa utan prestige.

På detta sätt utgör Jesu död och uppståndelse grunden för kristet tjänande, diakoni. Därför är också diakoni något mer än allmän humanitär verksamhet. Dess källa är Jesu frälsningsverk och dess motiv en lyhördhet för människors utsatthet och Guds uppmaning till ansvar. Det diakonala förhållningssättets yttersta konsekvens kan därför bli att ge sitt liv för andra.

Under sin tid som människa handlar Jesus på ett sätt som gör maktstrukturer synliga och kraftigt ifrågasatta. Hans agerande är i sanning gränsöverskridande då han tvättar lärjungarnas fötter, äter middag med förrädare och samtalar med ”omoraliska” kvinnor. På samma gång som han ser och upprättar den enskilda människan pekar han på de strukturer och hierarkier som till stor del givit upphov till nöden.

Jesus möter varje människa i ögonhöjd, inte ovanifrån. Han ser medmänniskan i den han möter. Han dömer inte den som misslyckats, men tycker för den skull inte ”synd om” på ett sätt som tar ifrån människor deras ansvar och kraft att förändras.

Jesu engagemang springer ur kärlek och inlevelse, inte ur en roll, ett ämbete eller en plikt. Att se Jesus som medmänniska, gränsöverskridare, tjänare, helare och samhällskritiker och försonare är en diakonal förebild att ständigt låta sig inspireras och utmanas av.

Att ha Jesus som förebild innebär bl a att ställa sig till Guds förfogande för ett helande av trasiga människor. Det är att se till hela människan – inte dela upp henne i ”kropp, själ och ande” och ta sig an en av ”bitarna”. Det är att i ord och gärning visa att omvändelse, befrielse och upprättelse av människors liv hör ihop. Det är att hämta kraften till helande där den finns – hos Gud.

3. Livgivaren – gemenskap och kraft för alla

Nya testamentet talar på några ställen om kyrkan som Kristi kropp. I kroppen har alla lemmarna sin särskilda funktion och är lika nödvändiga. Det individuella, personliga och det gemensamma ges lika värde. De kristna är kallade att vara en helande och läkande gemenskap, där alla får samma värde och där allas gåva behövs för att kroppen skall vara hel.

Redan i den första kristna församlingen avdelades några för särskilda uppgifter (Apg 6:1-6). På samma sätt avdelar också idag kyrkan människor för särskilda uppgifter och formar gemensamt inom och mellan kyrkorna grupper och organisationer för bestämda syften. Det är att använda befintliga resurser på ett gott och effektivt sätt som är både ekumeniskt och ekonomiskt klokt.

Kommentar:

Jesus talar om relationen mellan sig själv och lärjungarna i bilden av ”vinstocken och grenarna”. Grenarna bär frukt om de förblir i livsgemenskap med vinstocken – inte annars. Paulus använder bilden av ”kroppen och lemmarna” för att teckna denna nödvändiga samhörighet.

I församlingen finns en arbetsfördelning i form av olika tjänster och uppgifter. Dessa tjänster är förknippade med Andens gåvor. För att ständigt påminna oss om att dessa är gåvor – och inte resultat av vår egen fromhet – kallas de nådegåvor. Paulus visar på det samband som finns mellan de olika lemmarna i församlingskroppen och deras uppgifter i relation till Andens gåvor (Rom 12:4-8).

I bilden av vinstocken och kroppen framträder den kristna människosynen. Här finns betoningen av både individ och kollektiv. Den kristna församlingen är – då den är frisk och fullföljer sin kallelse – en gemenskap som vi fogas in i just för att vi som individer, original, skall komma till vår rätt.

En församling som handlar utifrån evangeliet är både inåtvänd och utåtvänd. Detta kan låta som en paradox – men är det inte. Det kan låta som två vägar, men är en. De hör oupplösligt ihop. Inåtvänd – mot mysteriet, mot gudstjänsten och mot källan där kraften hämtas och där Kristusmötet djupnar. Utåtvänd – mot ”dessa våra minsta”, i en livshållning efter Kristi förebild och i ett aktivt möte med medmänniskan. Detta kan med andra ord beskrivas som gudstjänst och diakoni, teologi och ”teologi”, mat och husrum. Teori som blir praktik. Ord som blir kött.

Andens kraft utrustar och motiverar alla kristna till diakoni, det s k allmänna diakonatet. Mångfalden av Andens gåvor tjänar hela kyrkan. Kyrkan är Andens speciella redskap i världen. Liksom diakoni är en del av Guds väsen är den en del av kyrkans. Kyrka och församling utan diakonal identitet är inte hel. Att bryta bröd med den hungrige och hämta vatten åt den törstige är uttryck för barmhärtighet. Att ta strid mot onda och nedbrytande maktstrukturer och övergrepp mot människor är uttryck för solidaritet.

Barmhärtighet uttrycker ett förhållningssätt präglad av omtanke och vilja att göra gott för andra. Ordet har fått en negativ klang av enkelriktad välgörenhet. Men dess ursprung talar om något annat. Barmhärtighet härstammar från barm och hjärta, som är medkänslans och medlidandets högsäte. Barmhärtighet är kärlek uttryckt i handling.

Solidaritet berättar om diakonins profetiska funktion som bl a är att värna om människors grundläggande rättigheter. Ett solidariskt handlande protesterar mot övergrepp och angriper orättvisa system i kyrka och samhälle.

Diakoni består av båda dessa delar, som bör finnas i församlingen. Genom att bli bemött med barmhärtighet och solidaritet, ges människan möjlighet att växa. I kyrkans väsen ligger tjänsten i världen – diakonin – så djupt rotad att kyrkan utan den skulle förlora en stor del av sin identitet och sitt berättigande.

Synen på diakonatet är olika i våra kyrkor. Tills vidare får vi leva med det. I urkyrkans tid var diakonin en uppgift för alla kristna – som en del i det allmänna diakonatet. Men då, liksom nu, behövdes några som tog ett särskilt ansvar för samordning av insatserna och de var ofta en inspirationskälla för andra kristna. Det särskilda diakonatet fick huvudansvaret för det diakonala arbetet. Det finns ingen motsättning mellan frivillighet och professionalitet. Tvärtom. Genom att anställa en diakon eller ge en lekman speciellt diakonalt ansvar i församlingen, lockar man fram frivilligheten.

Lidandet i världen finns alltid, både lokalt och globalt. Det hör till livets villkor och vi är alla utsatta även om det drabbar den enskilde olika. Därför behövs medmänniskor av god vilja, med kunskap och engagemang. Därför behövs samverkan – ekumenisk och med alla goda krafter i samhället. Samverkan som gör varje del av helheten starkare, mer kunnig, mer nyanserad och sann. Diakonin är – och kan i ännu högre grad bli – ekumenikens spjutspets. Genom ökad praktisk samverkan mellan kyrkorna underlättas den funktionella enheten på lokal nivå och kan bli” av avgörande betydelse för en framtida synlig enhet.

Referenslitteratur

Bibeln

Eriksson, Kerstin (red.) 1997. *Finns det förlåtelse?* EFS-förlaget

Fahlgren, Sune (red.) 1998. *På spaning efter framtidens kyrkan.* Örebro. Libris.

Forsbeck, Rune (red.) 1998. *Medmänniska i praktiken.* Örebro. Libris.

Nilsson, Kjell-Ove. 1998. *Träd upp i tid och otid - En teologi i kristider för predikanter och andra sökare.* Stockholm Verbum.

Jansson, Susanne och Lindström, Hans-Erik. *Barmhärtighet och solidaritet.* Stockholm. SKR.

Wikström. Owe. 1994. *Det bländande mörkret. Om andlig vägledning och psykologi i vår tid.* Örebro. Libris.

Jesaja kapitel 58 – en utmaning

Bibeln och kyrkohistorien avslöjar att Guds folk av tradition har lätt för att glömma och förlora sin identitet som Guds barn. I ovissheten om vem man är blir man lätt ett byte för den omgivande kulturens makter. På bibelns språk uttrycks det med att människorna blir lättintagna för falska gudar och avfaller till avgudadyrkan. De vill leva för Gud, men vill leva bekvämt också. De tycks tro att de kan dyrka många gudar och ändå behålla sin integritet som Guds folk. Profeterna demaskerade avgudarna och nämnde dem vid deras rätta namn, predikade omvändelse och kallade folket tillbaka till Gud. Deras ord är sprängstoff än idag.

Jesaja bok kapitel 58 om "rätt fasta" kan illustrera detta: Folket klagar över att Gud inte hör deras böner och tycker det är meningslöst att fasta eftersom Gud ändå inte bryr sig om det. Man träter och kävas och håller sin fasta "med kniv och split, med bugg och slag av gudlösa nävar."

Visst känns det igen? Vi försöker beveka Gud med våra fromma beteenden, med våra konferenser, vår liturgi, vår verksamhet och våra möten. Vi träter sinsemellan om vem som har mest rätt.

Guds svar till dem – och till oss – är knivskarpt. Ni lever inte på ett sådant vis att det är möjligt att "göra er röst hörd i höjden"(v4).

Sedan följer den radikala uppmaningen i vers 6-12: "Detta är den fasta som jag vill ha:"

- ni skall lossa orättfärdiga bojor och lösa okets band
- ni skall ge de förtryckta fria
- ni skall bryta ert bröd åt den hungrige och skaffa de fattiga och husvillan husrum
- ni skall klä den nakna

Dessa uppmaningar är förknippade med ett löfte; Då skall ljus bryta fram för oss som en morgonrodnad, då skall våra sår läkas med hast osv. Vi blir lovade att Herrens härlighet skall följa i våra spår. Han lovar att ständigt stå i närkontakt med oss, att leda och visa oss vägen. Vi skall bli som "en vattenrik trädgård och likna ett källsprång vars vatten aldrig tryter" (v 11).

Guds välsignelse är kopplad till våra handlingar. Men det handlar inte om att be rätt eller fasta rätt eller om hur vi firar vår gudstjänst. Det handlar inte om vilken teologisk skola vi bekänner oss till. Det handlar om att handla rätt mot de minsta och svagaste i vårt samhälle.

I texten sägs ingenting om att gärningar skulle kunna blidka Gud och på så sätt ge frälsning. Och inte heller skall vi göra goda gärningar för att komma till himlen. Vi skall göra det för att Gud uppmanar oss att göra gott mot andra och för att det är en glädje att få dela med sig av den kärlek Gud ger till oss. Nåden ges fritt och för intet – men glädjen är kopplad till ett socialt ansvar.